

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3066/2022. (II. 25.) AB HATÁROZATA

bírói döntés megsemmisítéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa alkotmányjogi panasz tárgyában meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság 19.Pk.IV.50.193/2020/13. számú végzése és a Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú végzése alaptörvény-ellenesek, ezért azokat megsemmisíti.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Az indítványozó az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján benyújtott alkotmányjogi panaszában a Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú másodfokú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítását és az elsőfokú döntésre kiterjedő hatállyal történő megsemmisítését kérte az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és XXVIII. cikk (1) bekezdése sérelmére hivatkozással.
- [2] 2. Az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügy lényege a rendelkezésre bocsátott bírósági iratok szerint a következő.
- [3] A Pesti Központi Kerületi Bíróság 16.P.103.914/2008/36. számú ítéletével az édesapa (jelen ügy indítványozója) és a 2006-ban született gyermeke között „a folyamatos kapcsolattartást akként szabályozta, hogy az édesapa jogosult minden páros héten szombaton 10:00 órától vasárnap 18:00 óráig kapcsolatot tartani a gyermekkel elvitellel, ottalvással. Ezen túlmenően minden páratlan héten kedden 15:30 órától 18:00 óráig jogosult a kapcsolattartásra. Az ítélet szerint a páratlan héten elmaradt kapcsolattartás nem pótolható. Az ítélet rögzíti azt is, hogy a gyermek iskolás kora után az édesapát 4 hét rendkívüli kapcsolattartás illeti meg, amelynek pontos időtartamában és esetleges megosztásában a felek minden év május 31. napjáig egyeznek meg. Amennyiben megegyezés a felek között nem születik, úgy július első két hete a kezdő nap 10:00 órától a zárónap 18:00 óráig és augusztus első két hete a kezdő nap 10:00 órától a zárónap 18:00 óráig illeti meg az édesapát.” (Lásd: Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú végzése, Indokolás [1]) Ennek ellenére az édesapa számára az együtt élő szülő – a gyermek édesanyja – a járványhelyzetre hivatkozással nem biztosította a 2020. július 25–26-i folyamatos (hétvégi), valamint a 2020. augusztus 1–14. között esedékes időszakos (nyári) kapcsolattartást.
- [4] Az édesapa kérelmére eljáró Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság 19.Pk.IV.50.193/2020/13. számú elsőfokú végzésében megállapította, hogy a kérelmezett a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (a továbbiakban: Bpnt.) 22/B. § (4) bekezdés c) pontja alapján a kapcsolattartásra vonatkozó határozatba foglaltakat felróhatóan megszegte. Az elmaradt folyamatos kapcsolattartás végrehajtását és pótlását elrendelte a bíróság, az időszakos kapcsolattartás végrehajtása és pótlása iránti kérelmet azonban elutasította (Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság 19.Pk.IV.50.193/2020/13. számú végzése).
- [5] A Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú másodfokú végzésében az elsőfokú bírósággal ellentétben úgy ítélte meg, hogy a kapcsolattartás végrehajtására irányuló, a Bpnt. 22/C. § (2) bekezdés a) pontjára alapított kérelem az időszakos kapcsolattartás tekintetében is alapos volt, ezért a bíróság a jövőre nézve felhívta a kérelmezettet, hogy tegyen eleget a kapcsolattartási szabályoknak. Ami viszont magát a pótlást – tehát a Bpnt. 22/C. § (2) bekezdés b) pontjára alapított kérelmet – illeti, a másodfokú bíróság kimondta: helytállóan döntött az elsőfokú bíróság a 2020. augusztus első két hetében esedékes időszakos kapcsolattartás tekintetében a pótlás iránti kérelem elutasításáról, mert „egyrészt e tekintetben a pótlás lehetőségéről a végrehajtás alapjául szolgáló ítélet nem rendelkezik, másrészt – mint ahogyan azt az elsőfokú bíróság is helyesen rögzítette – miután

a nyári szünet eltelt, a nyári elmaradt kapcsolattartás nem pótolható, mivel az csak a folyamatos kapcsolattartás terhére történhetne meg” (Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú végzés, Indokolás [25]–[26]).

- [6] 3. Alkotmányjogi panaszában az indítványozó arra hivatkozott, hogy a bírósági döntés sérti az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését (szülő és gyermek kapcsolattartáshoz való joga), ezzel összefüggésben megjelölte az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJE) 8. cikk (1) bekezdését is. Úgy véli továbbá, hogy a döntés *contra legem*, ezáltal pedig az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével (tiszteséges eljárásról való jog) – és ezzel összefüggésben az R) cikk (2) bekezdésével – is ellentétes.
- [7] Indokolásában rámutatott, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:182. § (2) bekezdése és a Bpnt. 22/C. § (2) bekezdés *b*) pontja alapján minden, a jogosultnak fel nem róhatóan elmaradt kapcsolattartást pótolni kell tehát, nem csupán az elmaradt folyamatos kapcsolattartási alkalmakat. Ezzel ellentétes, az időszakos kapcsolattartás pótlását kizáró rendelkezést egyetlen jogszabály sem tartalmaz. Az indítványozó szerint a bíróságnak a pótlás lehetetlenségére vonatkozó álláspontja is téves: elsődlegesen valóban a nyári tanszünetben kell pótolni az elmaradt kapcsolattartást, de ha ez kizárt, akkor a folyamatos kapcsolattartással nem érintett hétvégéken kell azt biztosítani a gyermek érdekét szem előtt tartva.
- [8] Tehát az indítványozó úgy véli egyrészt, hogy *contra legem* jogalkalmazásnak minősül, és ezáltal sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését annak kimondása, hogy a gondozó szülő nem köteles a fel nem róható okból elmaradt, illetve általa megtagadott nyári időszakos kapcsolattartást pótolni, mivel erre vonatkozó előírás nincs a jogrendben, sőt a hatályos jogszabályokból épphogy a pótlás kötelezettsége következik. Másrészt az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésével összefüggésben az indítványozó úgy fogalmaz, hogy „ha a bíróság megállapítja a gondozó szülő önhibáját, majd erre tekintettel elrendeli a kapcsolattartás végrehajtását, és felhívja a gondozó szülőt arra, hogy a jövőben tanúsítson jogkövető magatartást, ugyanakkor viszont éppen a lényegét – a megtagadott két teljes hét kapcsolattartás pótlását! – nem rendeli el, azzal lényegében kiüresíti a kapcsolattartáshoz való alapjogomat”.

II.

- [9] 1. Az Alaptörvény érintett rendelkezései:

„VI. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírét tiszteletben tartsák. [...]”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

- [10] 2. A Ptk. érintett rendelkezése:

„4:182. § (2) A jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül pótolni kell.”

- [11] 3. A Bpnt. érintett rendelkezése:

„22/C. § (2) Ha a bíróság megállapítja, hogy a kérelmezett megszegte a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltakat, elrendeli a végrehajtást. A bíróság a végrehajtást elrendelő végzésben a kérelmezettet felhívja, hogy

a) a végzés kézhezvételét követően esedékes kapcsolattartásnak a kapcsolattartásra vonatkozó határozat szerinti időpontban és módon tegyen eleget,

b) a kapcsolattartásra jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartás pótlását a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül biztosítsa, és megjelöli a pótlás végső határidejét vagy

c) ha a kapcsolattartásnak egyéb, a kapcsolattartásra jogosultnak fel nem róható akadálya volt, annak elhárulását követően biztosítsa a gyermekkel való zavartalan kapcsolattartást.”

III.

- [12] Az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján megvizsgálva a befogadhatóság feltételeit, jelen ügyben a következőket lehetett megállapítani.
- [13] A támadott másodfokú végzést az indítványozó 2021. február 17-én vette át, az alkotmányjogi panaszt 2021. február 24-én érkezett az elsőfokú bíróságon, amely tehát az Abtv. 30. § (1) bekezdésében meghatározott hatvan napos határidőn belül került benyújtásra. Az indítványozó alkotmányjogi panasz benyújtására indítványozói jogosultsággal rendelkezik, az eljárásban kérelmezőként vett rész, így érintettnek minősül, és jogorvoslati lehetőségeit kimerítette. A kérelem a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében felsorolt követelményeinek eleget tesz azzal, hogy az EJEE 8. cikk (1) bekezdését, valamint az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdését az indítványozó csak kérelme alátámasztásaként jelölte meg, ezért ezeket a hivatkozásokat nem lehet önálló indítványi elemnek tekinteni. Bírói döntések nemzetközi egyezménybe ütközésének vizsgálatára az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény 24. cikke és az Abtv. alapján egyébként sem lenne hatásköre. Az Alaptörvény R) cikk (2) bekezdése pedig nem tartalmaz Alaptörvényben biztosított jogot, így arra az Abtv. 27. § (1) bekezdés a) pontja értelmében eleve nem lehet alkotmányjogi panaszt alapítani.
- [14] A 3067/2021. (II. 24.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh.) az Alkotmánybíróság elvégezte a szülő és a gyermek kapcsolattartáshoz való jogának alapjogi szempontú elemzését. Jelen alkotmányjogi panasz központi kérdése, hogy összeegyeztethető-e az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésével, illetve ezzel összefüggésben a XVI. cikk (1)–(2) bekezdésével az a bírói jogértelmezés, amely kizárja az elmaradt időszakos nyári (tanítási szüneti, szünidei) kapcsolattartás pótlásának a lehetőségét, és ezáltal a szülő-gyermek személyes találkozásainak a számát csökkenti. Az Alkotmánybíróság ennek alapján megállapította, hogy az ügy felveti a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét (Abtv. 29. §), ezért 2021. november 9. napján tartott tanácsülésén az alkotmányjogi panaszt befogadta.

IV.

- [15] Az indítvány megalapozott.
- [16] 1. Az Alkotmánybíróság emlékeztet arra, hogy gyakorlatában a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartáshoz való joga az Alaptörvényben a magánszféra-védelem [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés], valamint a gyermeknek a gondoskodáshoz [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés] és a szülőnek a neveléshez való joga [Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdés] részeként alapjogi rangra emelt jogosultság (Abh., Indokolás [25]).
- [17] 1.1. Ennek megalapozásaként – azon túl, hogy megállapította, hogy az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésének védelmi köre kiterjed a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartásra is (Abh., Indokolás [19]) – az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy „a szülő-gyermek viszonyt mint a családi kapcsolat alapját az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése kifejezett védelemben részesíti, illetve az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése – a kapcsolattartás mellett – garantálja a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot is. A gyermeknek a különélő szülőjével való kapcsolata természetesen különbözik a vele egy háztartásban együtt élő szülővel fennálló kapcsolattól, hiszen a különélő szülő időszakosan vesz részt a gyermek gondozásában, és nem ő hozza meg a napi nevelési döntéseket. Amint azonban a szülő-gyermek viszony sem korlátozódik a gyermekkel egy háztartásban élő szülőre – a szülői státuszt nem szünteti meg a szülők életközösségének a megszűnése –, úgy a »családi élet« sem feltétlenül a gyermek napi gondozását jelenti csupán. Alkotmányjogi értelemben a gyermek és a különélő szülő kapcsolata is – a konkrét körülményektől függően, mindaddig, amíg a helyzetéből adódó sajátos módon a – szülői funkciókat betölti a különélő szülő – a családi élet fogalma alá esik, és védelemben részesül [...]” (Abh., Indokolás [21])
- [18] Az Alkotmánybíróság mindemellett hangsúlyozta, hogy „az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése szerint a gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. [...] A család kölcsönös gondoskodáson alapuló, tartós érzelmi és gazdasági életközösség {13/2020. (VI. 22.) AB határozat, Indokolás [58]}, azonban a családi gondoskodás és védelem szempontjából nemcsak az együtt élő, hanem a különélő – a gyermek tényleges napi gondozásában közvetlenül nem, vagy csak időszakosan résztvevő – szülővel való zavartalan érintkezésnek is alapvető jelentősége van. A szülők életközösségének a megszűnése nem változtat azon, hogy a gyermek egészséges fejlődése szempontjából meghatározó

a szülők együttes jelenléte és támogatása, az, hogy a gyermek mindkét – gondozó és különélő – szülőjét maga mellett tudhassa, rájuk számíthasson, és mindkettőjüktől megkapja a fejlődéséhez szükséges védelmet és gondoskodást (kivéve, ha ez valamilyen ok miatt nem áll az érdekében).” (Abh., Indokolás [22]).

- [19] Végezetül rámutatott az Alkotmánybíróság arra is, hogy „a XVI. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést. [...] A nevelés [...] a gyermek életében való közreműködés, amely a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében való részvétel mellett [...] elsősorban a rendszeres és folyamatos kapcsolattartás útján biztosítható.” (Abh., Indokolás [23])
- [20] 1.2. A kapcsolattartás biztosítja, hogy a különélő szülő és a gyermek rendszeresen és folyamatosan részt vehessenek egymás életében, tehát, hogy a szülők különválása ne eredményezze egyben a gyermeknek az egyik szülőjétől való teljes elszakadását is, illetve hogy az egyik szülőtől való távolság minél kevésbé okozzon a gyermek számára érzelmi törést. A kapcsolattartás minden típusának – legyen az folyamatos (például: hétfégi) vagy időszakos (például: tanítási szünetben megvalósuló) – ugyanaz a célja, mégpedig az, hogy a gyermek és a különélő szülő zavartalanul időt tölthessenek együtt. A szülő ekként közvetlenül figyelemmel kísérheti gyermeke fejlődését, a rendszeres közös programok révén aktív részese lehet gyermeke nevelésének és gondozásának. A gyermek pedig a különélő szülőjét is maga mellett tudhatja, részéről is megkapja a fejlődéséhez szükséges közvetlen védelmet és gondoskodást. Az együtt töltött minőségi idő és a közösen megélt élmények a családtagok tekintetében fontos közösségteremtő hatással bírnak, ennek pedig lelki és érzelmi szempontból meghatározó szerepe van a szülő-gyermek kapcsolatot érintően.
- [21] A kapcsolattartás formái közül a rendszeres közvetlen, személyes kapcsolattartás kiemelt jelentőségére mutatott rá az Abh., amely szerint „a kapcsolattartás minden formájának szerepe van a szülő-gyermek viszonyban, ezek adott esetben ki is egészíthetik egymást. A kapcsolattartás közvetlensége, a rendszeres találkozás és a zavartalan személyes kommunikáció – tehát az együttlét – mégis kiemelten fontos része a szülő-gyermek kapcsolatnak. Jellemzően ez a legintenzívebb, és hagyományosan ennek van a legnagyobb szerepe a gyermek személyiségfejlődésében, a személyes kapcsolattartás lehetősége különös jelentőséget kisebb gyermek esetén kap a kötődés kialakításában, illetve fenntartásában, az elidegenedés megakadályozásában.” (Abh., Indokolás [28]) Ebben a szellemben a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 4:180. § (1) bekezdése is akként fogalmazza meg a kapcsolattartási jog tartalmát, hogy az magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermeknek a lakóhelyéről vagy a tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra történő elvitelét, a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, és kiterjed a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására.
- [22] 2. Az államnak az alapvető jogok védelmére vonatkozóan tevőleges védelmi kötelezettsége áll fenn, és az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az Alaptörvény 28. cikkének első mondata a bíróságok – mint az igazságszolgáltatási funkció ellátásán keresztül állami hatalmat gyakorló közhatalmi szervek – kötelezettségévé teszi, hogy az alapjogokat a magánjog alanyai közötti viszonyokban is érvényre juttassák, ezzel alkotmányjogilag kötötté téve a bíróságok ítélezési tevékenységét {lásd például: 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [66]}.
- [23] A vizsgált ügyben egy kéthetes, időszakos – nyári szüneti –, közvetlen és személyes kapcsolattartási alkalom maradt el, és bár e tekintetben a bíróság kifejezetten megállapította a jogsértést, a pótlás elrendelésére nem látott elvi lehetőséget.
- [24] Az Alkotmánybíróság ennek alapján megállapíthatónak tartja, hogy a bíróság döntése – amely a kapcsolattartás pótlásának lehetőségét elvi jelleggel kizárta – korlátozta az indítványozónak az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdése és a XVI. cikk (2) bekezdése által biztosított kapcsolattartási jogát.
- [25] 3. Az Alkotmánybíróság ezt követően a korlátozás alaptörvény-konformitását vizsgálta meg.
- [26] 3.1. Az Alaptörvény azt a kötelezettséget rója a bíróságokra, hogy az elbírálendő ügyek alkotmányjogi aspektusát, alapjogi relevanciáját felismerjék, az érintett alapvető jogok tartalmát feltárják, és erre tekintettel értelmezzék és alkalmazzák konkrét jogvitákban a jogszabályokat. Az alkotmányjogi panasz intézményén keresztül az Alkotmánybíróság a bírói döntésben foglalt jogértelmezés Alaptörvénnyel való összhangját vizsgálja, azaz azt, hogy a bíróság tekintettel volt-e az előtte fekvő, alapjogilag releváns ügy alapjogi érintettségére,

és a jogszabály alkalmazása során az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttat-e {lásd például: 3/2015. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [18]}.

- [27] Konkurráló alapjogi pozíciók esetén, vagyis amikor – mint jelen esetben – az alapjogi konfliktus a jogalanyok egymás közötti viszonyában merül fel azáltal, hogy az egyik magánszemély alapjogát a másik magánszemély alapjogának gyakorlása veszélyezteti, az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a bíróságoknak közvetítő, kiegyenlítő szerepet kell betöltenie. Ennek lényege, hogy egyik alapjog lényeges tartalma sem korlátozható, másrészt pedig arra kell törekedni, hogy a konkuráló alapjogi pozíciók az arányosság elvének megfelelően kíméletes kiegyenlítésre, méltányos egyensúlyba kerüljenek. Abban az esetben tehát, ha a bíróságoknak olyan jogvitában kell eljárniuk, amelyben az alapjogi konfliktus a jogalanyok egymás közötti viszonyában merül fel azáltal, hogy az egyik magánszemély alapjogát a másik magánszemély alapjogának gyakorlása veszélyezteti, az érintett alapvető jogok védelmi körének feltárásával és az érintett alapvető jogok összemérésével („kíméletes kiegyenlítésével és méltányos egyensúlyba hozásával”) kell döntésüket meghozniuk. Ennek során a bíróságok számára lényeges szempont, hogy az érintett alapvető jogok lényeges tartalma nem üresíthető ki, és az alapvető jogoknak az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből fakadó védelmi kötelezettségét biztosítani kell {lásd például: 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [66]–[70]; Abh., Indokolás [31]}.
- [28] 3.2. Kapcsolattartási ügyekben alapesetben a különélő szülőnek a magánszféra-védelemből [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés] és a neveléshez való jogából [Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdés] levezetett kapcsolattartáshoz való joga áll szemben az együtt élő szülő Alaptörvényben biztosított jogaival. A különélő szülő vonatkozásában az őt a gyermeke tekintetében – a kapcsolattartásról rendelkező döntés alapján – jogszerűen megillető személyes kapcsolattartás elmaradását kell figyelembe venni, míg az együtt élő szülő alapvető jogai akként érintettek, hogy pótlásra értelemszerűen annak az időnek a „rovására” van lehetőség, amelyet amúgy fő szabály szerint ő tölthetne együtt a gyermekével. Mindezt szorosan átszővi a gyermeknek a magánszféra-védelemhez [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés] és a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés] való joga. Ez magába foglalja, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, illetve azt is, hogy a kapcsolattartás és a pótlás során is a gyermek legjobb érdekét kell szem előtt tartani.
- [29] A komplex, alapjogi szempontok alapján végzett mérlegelés során alapvetően – de nem feltétlenül kizárólagosan – a következő szempontokat kell figyelembe venni.
- [30] 3.2.1. Ilyen ügyekben – különleges körülmények fennállásának hiányában – elsődlegesen abból szükséges kiindulni, hogy a különélő szülővel való zavartalan (személyes) kapcsolat nemcsak a különélő szülő érdeke és igénye, az kifejezetten a gyermek érdekét és alapjogainak a védelmét is szolgálja. A tanítási szünetben megvalósuló kapcsolattartás alapvető jellegzetessége, más, például hétfégi kapcsolattartásokhoz képest, annak hosszúsága és intenzitása. A gyermek ebben az időszakban nincs elfoglalva a tanulóanyagával (legalábbis nem olyan mértékben, mint tanítási időszakban), napirendje kevésbé korlátozott, így a mindennapokhoz képest adott esetben több tere van a kikapcsolódásnak, a szülővel való kapcsolatot erősítő szabadidős programok szervezésének, közös élmények gyűjtésének, és lehetőség van hosszabb, családi vagy nyaralási (pihenési, kikapcsolódási) célú – adott esetben külföldi – utazásra is. A huzamosabb, tartós együttlét kiemelkedik a mindennapi rutinból, és speciális összetartó erőt képviselhet a szülő-gyermek kapcsolatban.
- [31] Amennyiben egyes konkrét, személyes kapcsolattartási alkalmak elmaradnak, ez nem szünteti meg az érintettek jogos igényét a találkozásra. Ilyen helyzetekben – ha a kapcsolattartás a jogosultnak fel nem róható okból maradt el, és amennyiben annak egyéb jogszabályi feltételei is fennállnak – a pótlás jogintézménye „lehetőséget ad a különélő szülő és a gyermek számára arra, hogy belátható időn belül más, alkalmas időpontban megélték az elmulasztott személyes együttlétet. Így összességében biztosítható az, hogy a szülő és a gyermek egy adott időkereten belül meghatározott időtartamot mindenképpen egymás társaságában tölthessen. Személyes kapcsolatuk ekként az esetlegesen elmaradt kapcsolattartási alkalom ellenére sem szenved maradandó sérelmet, az hosszabb távon továbbra is élő marad, erősödik és fejlődik. A kapcsolattartás, illetve a pótlás – adott esetben rendszeres – elmaradása ezzel szemben a kapcsolat intenzitásának csökkenéséhez, végső fokon a szülő és a gyermek elidegenedéséhez vezethet.” {30/2021. (XII. 1.) AB határozat, Indokolás [19]} Negatívan hathat a gyermeknek az egyik szülőjével való viszonyára a találkozások elmaradásán túl az is, ha bizonyos különleges időszakokat (például: ünnepeket, tanítási szüneteket) rendszeresen, több alkalommal is kizárólag a másik szülőjével él át.

- [32] A pótlás természetesen felvethet praktikus nehézségeket, ennek oka, hogy a pótlás szükségszerűen az általános kapcsolattartási rend ideiglenes módosulásával jár (például kivételesen a különélő szülőt illeti meg az egyébként az együtt élő szülőt megillető idő). Az érintettek részéről ez belátást és rugalmasságot – adott esetben a gyermek alapjogainak védelmében akár saját alapjogaik érvényesítéséről való lemondást is – követel. Mindazonáltal „[m]inden kapcsolattartási alkalom elsődlegesen a szülő és a gyermek együttlétét szolgálja, ezért a pótlás szempontjából alapvetően nincs jelentősége annak, hogy a pótlás egy naptári szempontból elmúlt és vissza nem hozható időpontot (napot vagy napokat) érint. Az adott időpont elmúlásának azért sem lehet kizárólagos jelentőséget tulajdonítani, mert akkor ez minden folyamatos és időszakos kapcsolattartás pótlásának akadályát képezné [...]” {30/2021. (XII. 1.) AB határozat, Indokolás [26]} A kapcsolattartás eredeti célját szem előtt tartva (a különélő szülő és a gyermek rendszeresen és folyamatosan részt vehessenek egymás életében) a pótlás az elmulasztott közös idő pótlását jelenti, ezért nem kizáró ok az sem, hogy a találkozás időpontjára eredetileg tervezett konkrét, közös program nem feltétlenül ismételhető meg (például mert egy adott, közösen tervezett előadás, koncert időpontja eltelt vagy a tanítási szünet elmúlt).
- [33] A szülő-gyermek személyes találkozásának pótlása alapjogi szempontból nemcsak kívánatos, hanem ezzel összhangban a vonatkozó jogszabályok alapján fő szabálynak tekinthető: a Ptk. 4:182. § (2) bekezdése szerint – amellyel összhangban áll a Bpnt. 22/C. § (2) bekezdés *b*) pontja és a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) 30. § (4) bekezdése is – a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül pótolni kell. A pótlás formálisan egyedül az ünnepnapon elmaradása esetében volt kizárt [lásd: Gyer. 30. § (5) bekezdés második mondata; vesd össze: 30/2021. (XII. 1.) AB határozat]. Más kapcsolattartások esetében – amilyen a nyári vagy a téli szünidei kapcsolattartás is – ilyen kifejezett akadályt a jogszabály nem tartalmaz. Ezt az értelmezést két korábbi, hasonló tárgyú, kapcsolattartás-pótlási ügyben az Emberi Erőforrások Minisztériuma is kifejezetten megerősítette, amikor úgy foglalt állást, hogy a jogszabályok alapján „a tanítási szünetekben és az ünnepi időszakokban (a konkrét ünnepnapok kivételével) elmaradt időszakos kapcsolattartást pótolni kell” [lásd: a 3202/2021. (V. 19.) AB végzés, valamint a 30/2021. (XII. 1.) AB határozatával zárult eljárásban küldött minisztériumi állásfoglalásokat].
- [34] 3.2.2. A különélő szülőhöz hasonlóan természetesen az együtt élő szülőnek is alapvető igénye, hogy a végrehajtható bírósági ítéletben meghatározott alkalmak teljességében együtt lehessen a gyermekkel. Mindez a gyermek érdekében is áll. Ennek nem mond ellent, hogy az elmaradt kapcsolattartás pótlása csak a gyermek és az együtt élő szülő közös ideje rovására rendelhető el, mert a pótlás értelem szerűen és szükségszerűen csak ilyen módon és az együtt élő szülő együttműködésével valósulhat meg. Az együtt élő szülő és a gyermek tekintetében elsősorban annak lehet negatív hatása, ha a pótlások torlódnak, és hosszabb időszakon keresztül lehetetlenné teszik például a hétvégi együttlétüket vagy adott esetben a közös nyaralásukat.
- [35] 3.2.3. A pótlás elrendelése során elsődlegesen mindig a gyermek legjobb érdekét kell szem előtt tartani. Amint azt a Gyer. 30. § (6) bekezdése kifejezetten elő is írja, „[a]z elmaradt kapcsolattartás pótlása nem veszélyeztetheti a gyermek egészséges fejlődését” [vö. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvénynek a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételét előíró 2. § (1) bekezdésével]. Ebből az következik, hogy az elmaradt kapcsolattartást fő szabály szerint – ha ennek jogszabályi feltételei fennállnak – pótolni kell, a praktikus nehézségeket az önkéntes teljesítésre kitűzött határidő meghatározásakor [Bpnt. 22/C. § (2) bekezdés *b*) pont] figyelembe kell venni, de önmagában a pótlásnak nem lehet akadálya ilyen nehézségek fennállása. Abból kell tehát kiindulni, hogy a különélő szülővel való kapcsolattartás a gyermek érdekét szolgálja. Ezzel szemben viszont, ha az ügy egyedi körülményei alapján elvégzett bírói mérlegelés eredményeképpen az állapítható meg, hogy a pótlás bármilyen ok miatt ténylegesen nem állna a gyermek érdekében – például a pótlások hossza vagy torlódása aránytalanul nagy terhet jelentene neki, illetve a pótlás adott esetben a gyermek érzelmi stabilitását, iskolai tanulmányainak a végzését veszélyeztetné stb. –, akkor annak elrendelésére nem kerülhet sor. E körben ugyanis a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való joga elsődleges és minden más érintett érdekét megelőzi.
- [36] 3.3. A vizsgált ügyben támadott bírósági döntés szerint a pótlás elutasításának kettős indoka volt. Az első arra vonatkozott, hogy a „pótlás lehetőségéről a végrehajtás alapjául szolgáló ítélet nem rendelkezik” (Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú végzés, Indokolás [25]). Ez a megfogalmazás nem utal pótlási

korlátozásra, és ilyen a hivatkozott ítéletnek a bíróság által idézett részeiből sem következik (ellentétben például a páratlan héten esedékes hétközepe kapcsolattartással, ahol a pótlást az ítélet egyértelműen kizárja, lásd a Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.636.669/2020/3. számú végzése, Indokolás [1]). A másik indokot a bíróság abban jelölte meg, hogy a nyári szünidő elteltével nincs lehetőség pótlásra, az ugyanis „csak a folyamatos kapcsolattartás terhére történhetne meg”. (Ez utóbbi fordulat vélhetően arra utal, hogy a szünidő elteltével visszaálló szokásos kapcsolattartási rendben az együtt élő szülőt megillető időt érintené a pótlás.) Ezt a pótlási akadályt a bíróság sem kifejezett jogszabályi előírással, sem pedig érvekkel nem támasztotta alá.

- [37] A bíróság döntéséből a fentiek szerint nem tűnik ki, hogy a szünidő eltelte pontosan miért és mennyiben kizáró akadály a kapcsolattartás pótlásának, ha a pótlás jogszabályi feltételei egyébként fennállnak.
- [38] Nem állapítható meg tehát, hogy a bíróság felismerte volna az ügy alapjogi relevanciáját, azonosította volna az érintett személyek alapjogait, illetve, hogy a konkuráló alapjogi pozíciók arányosság elvén alapuló, a kíméletes kiegyenlítésre és méltányos egyensúly kialakítására vonatkozó követelményének megfelelő, komplex vizsgálatot folytatott volna le. A határozat indokolásának IV/3.2. pontjában (Indokolás [28] és köv.) ismertetett, lehetséges mérlegelési szempontok egyike sem jelenik meg a pótlásra vonatkozó kérelmet elutasító végzés tartalmi indokolásában.
- [39] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: az alapjogi igények összemérése után a bíróság – összhangban a Gyer. 30. § (6) bekezdésével – akár arra a következtetésre is juthat az ügy tényei és körülményei alapján, hogy az együtt élő szülő felróhatóságának megállapítása ellenére az elmaradt – relatíve hosszú, kéthetes – kapcsolattartás egyszerre vagy részletekben történő pótlása a konkrét esetben nem állna a gyermek érdekében, adott esetben például veszélyeztetné a gyermek egészséges fejlődését. Ugyanakkor az az egyértelmű jogszabályi rendelkezésre vissza nem vezethető következtetés, miszerint a nyári szünetben elmaradt kapcsolattartás pótlása a szünet elteltét követően eleve, minden körülmények között kizárt, az indítványozó (és a gyermeke) kapcsolattartáshoz való joga kiüresítésének a veszélyét hordozza.
- [40] 4. Mindezen okokból az Alkotmánybíróság megállapította az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésének a sérelmét [összefüggésben az Alaptörvény XVI. cikk (1)–(2) bekezdésével], és az Abtv. 43. § (1) bekezdése alapján a támadott másodfokú bírósági végzést, továbbá az Abtv. 43. § (4) bekezdése alapján az elsőfokú bírósági végzést a rendelkező részben foglaltak szerint megsemmisítette.
- [41] A bírósági végzések megsemmisítésére tekintettel az Alkotmánybíróság – legutóbb például a 3390/2020. (X. 29.) AB határozatában hivatkozott gyakorlata alapján – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmére alapított indítványi elem vizsgálatától eltekintett.

Budapest, 2022. február 8.

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó
előadó alkotmánybíró helyett

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Salamon László
alkotmánybíró helyett

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szabó Marcel
alkotmánybíró helyett

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
tanácsvezető alkotmánybíró
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter
alkotmánybíró helyett

Alkotmánybírósági ügyszám: IV/562/2021.

• • •